

Выводы. Вышеизложенное свидетельствует о том, что нет необходимости в экономических расчетах приводить все четыре показателя экономической эффективности производства и реализации продукции (рентабельность реализованной продукции, рентабельность продаж, окупаемость затрат и затратноёмкость продукции), так как они имеют единую экономическую сущность, и зная один из них, легко определить остальные.

Важно в зависимости от целей исследования уметь использовать как прямые, так и обратные показатели экономической эффективности. При этом, проводя анализы эффективности операционной деятельности, не следует использовать прибыль до налогообложения и чистую прибыль. Последние виды прибыли используются при анализе работы всех видов деятельности организации (операционной, финансовой и инвестиционной).

Список использованных источников

1. Адамов В.Е. и др. «Экономика и статистика фирм.» Ученик / Под ред. проф. С.Д. Ильенковой. – 2-е изд. – М.: Финансы и статистика, 1998. – с. 240.
2. Гатаулин А.М. О системном подходе к оценке экономической эффективности в АПК // Экономика сельскохозяйственных и перерабатывающих предприятий, 2006 – №8.
3. Пармакли Д.М. «Некоторые научно-методические аспекты эффективности производства сельскохозяйственной продукции.» Вестник Алтайского государственного аграрного университета (Россия), 20110Ц №4.
4. Онищенко А.Т. Финансовая результативность сельскохозяйственных предприятий. //Экономика Украины.2005 – №1.
5. Саблук П.Т. Сельское хозяйство в современной экономике Украины //АПК: экономика, управление, 2011 – №4
6. Шафранов А.Р. Новый подход к эффективности производства.// Экономист, 2003 – №4.

УДК 631.16:658.156

*Пеняк Ю.С., к.е.н., доцент
Сафронська І.М., к.е.н., доцент*

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ ЗАСОБІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Розглянуто проблему ефективності використання оборотних засобів. Проведено аналіз залежності ефективності використання оборотних засобів від забезпеченості ними сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: *оборотні засоби, ефективність, використання, забезпеченість, сільськогосподарські підприємства, виробництво.*

Постановка проблеми. Для формування ринкового середовища актуальним є підвищення ефективності використання усіх наявних у підприємства ресурсів. Одними з таких ресурсів є оборотні засоби, ефективне використання яких безпосередньо впливає на ефективність всього виробничого процесу. Тому, кожне підприємство повинно об'єктивно оцінювати як власний виробничий та економічний потенціал, обрану стратегію розвитку, фінансовий стан, так і підприємств-партнерів. З метою забезпечення конкурентоспроможності і уникнення імовірності банкрутства, підприємство повинно знати і вміти управляти оборотними засобами, обґрунтовано підходити до структури оборотного капіталу і джерел утворення, а також до раціональності використання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Суттєві пропозиції методичного й практичного характеру з проблем управління оборотними засобами сільськогоспо-

дарських підприємств внесли відомі вітчизняні вчені: П. Стецюк, О. Гудзь, М. Дем'яненко, П. Лайко, Б. Пасхавер, П. Саблук та багато інших дослідників [1-4].

В сучасних умовах господарювання оптимальний рівень забезпеченості підприємств агропромислового комплексу України оборотними засобами набуває особливого значення, дозволяючи не тільки ефективно організувати виробництво та своєчасно розраховуватись за зобов'язаннями суб'єкта господарювання, але і уникати зайвих витрат на зберігання запасів товарно-матеріальних цінностей, обсяг яких є завищеним.

Мета статті. Для вивчення впливу оборотних засобів на підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва та конкурентоспроможність продукції нами досліджувалися питання залежності ефективності використання оборотних засобів від забезпеченості ними.

Виклад основного матеріалу. Для проведення дослідження нами були вибрані сільськогосподарські підприємства типових районів Харківської області – Балаклійського, Ізюмського і Шевченківського, які представляють основні макро- і мікроекономічні тенденції ринкового трансформування АПК.

Проведемо аналіз ступеню забезпеченості досліджуваних сільськогосподарських підприємств південно-східної зони Харківської області оборотними засобами у розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь, та виявимо його вплив на результативність їх діяльності. Досліджувані підприємства було поділено на 3 групи відповідно до рівня забезпеченості оборотними засобами на 1 га сільськогосподарських угідь.

До 1 групи було включено підприємства, середні залишків оборотних засобів яких не перевищують 20,0 тис. грн на 1 га сільськогосподарських угідь, до 2 групи – від 20,0 тис. грн до 40,0 тис. грн на 1 га сільськогосподарських угідь, до 3 групи – суб'єкти господарювання, середні залишки оборотних засобів яких перевищують 40,0 тис. грн на 1 га сільськогосподарських угідь (табл.1).

Таблиця 1

Залежність ефективності використання оборотних засобів від забезпеченості ними у сільськогосподарських підприємствах південно-східної зони Харківської області, 2012 р.*

Показники	Групи господарств за рівнем забезпеченості оборотними засобами на 1 га с-г угідь, тис.грн.			В середньому
	до 20,0	20,1-40,0	понад 40,1	
<i>Кількість підприємств у групі</i>	38	25	9	72**
Середній рівень забезпеченості оборотними засобами на 1 га с-г угідь, тис. грн	11,52	36,57	87,52	45,20
Виручка від реалізації продукції на 1 га с.-г. угідь, тис.грн	11,75	60,00	82,04	51,26
Прибуток (+), збиток (-) на 1 га с.-г. угідь, тис.грн	3,14	2,57	5,75	3,82
Витрати на 1 га с.-г. угідь, тис.грн	9,82	47,72	106,96	54,83
Рентабельність реалізованої продукції	0,20	0,04	0,05	0,09
Рентабельність виробництва	0,30	0,09	0,05	0,15
Рентабельність оборотних засобів (коефіцієнт ефективності)	0,25	0,08	0,06	0,13
Коефіцієнт покриття (загальної ліквідності)	3,66	2,17	2,44	2,76
Коефіцієнт швидкої ліквідності	2,84	1,40	1,65	1,96
Інтегральний показник рентабельності оборотних засобів	0,27	0,09	0,08	0,15

Джерело: *власні розрахунки

**загальна сукупність підприємств, що досліджуються

Так, із збільшенням забезпеченості оборотними засобами на 1 га сільськогосподарських угідь збільшуються і середні обсяги показників виручки від реалізації продукції та чистого прибутку у розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь, однак, темпи зростають дещо різні. Так, порівнюючи значення 1 та 2 групи, робимо висновок, що при зростанні рівня забезпеченості оборотними засобами на 1 га сільськогосподарських угідь майже у 2,2 рази, середні значення чистого прибутку у розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь зменшились на 18,2%. При цьому середні показники витрат у розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь у 2 групі підприємств в порівнянні з середніми показниками 1 групи суттєво вищі за відносні відхилення показників виручки та чистого прибутку. Так, середній обсяг витрат у 2 групі підприємств вище за 1 групу майже у 4 рази. Крім цього, у 2 групі підприємств в порівнянні з 1 групою спостерігається зниження показників рентабельності продукції та виробництва, показники ліквідності та середнього інтегрального показника рентабельності оборотних засобів.

Аналогічна ситуація спостерігається при порівнянні середніх показників 3 групи з показниками 2 групи. Так, порівнюючи показники рентабельності та ліквідності за групами із середніми показниками в цілому по сільськогосподарським підприємствам південно-східної зони Харківської області, бачимо, що показники рентабельності, ліквідності та інтегральний показник рентабельності оборотних засобів на підприємствах 2 та 3 групи нижче за аналогічні середні показники, які в свою чергу нижче за середні показники 1 групи досліджуваних підприємств. Рентабельність виробництва на підприємствах 2 та 3 групи складає відповідно 0,09 та 0,05, тоді як аналогічний показник в цілому по сільськогосподарським підприємствам південно-східної зони Харківської області складає 0,15 а на підприємствах 1 групи 0,30. Аналогічна тенденція спостерігається із іншими досліджуваними показниками рентабельності. Так, інтегральний показник рентабельності оборотних засобів на підприємствах 2 та 3 групи складають відповідно 0,09 та 0,08 тоді як середній показник складає 0,15, а на підприємствах 1 групи 0,27.

Таким чином, результати дослідження свідчать, що зростання залишків оборотних засобів у розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь спричиняє позитивні зміни у показниках ліквідності та рентабельності, однак, лише до певного рівня. Отже, ми бачимо, як чітко прослідковується дія закону спадаючої віддачі, коли вкладення в оборотні засоби до визначеного розміру супроводжуються підвищенням ефективності їх використання, а потім збільшення оборотних засобів призводить до зниження ефективності їх використання. Так, наявність максимальної забезпеченості оборотними засобами у розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь на підприємствах 2 та 3 групи не дозволило їм одержати більш високі показники рентабельності діяльності. Аналізуючи показники ліквідності та рентабельності на підприємствах 1 групи, де рівень забезпеченості оборотних засобів на 1 га сільськогосподарських угідь складає 11,52 тис. грн, бачимо, що вони вище за середні показники, при цьому всі показники рентабельності на підприємствах 2 та 3 групи підприємств, де рівень забезпеченості оборотними засобами на 1 га сільськогосподарських угідь яких значно вище і складає відповідно 36,57 та 87,52 тис. грн, нижчі за аналогічні середні показники. Таким чином, оптимальне значення оборотних засобів, необхідне для підтримання максимального рівня рентабельності діяльності і ліквідності та безперервного процесу виробництва, має визначатися за допомогою систематичного нормування.

Також важливе значення для підвищення ефективності використання оборотних засобів має їх співвідношення з основними засобами, яке залежить від напрямку ви-

робництва, ступеня спеціалізації та інтенсифікації, швидкості обігу оборотних засобів. Від того, з яких активів складаються основні та оборотні засоби, яка їх частка перебуває у сферах виробництва та обігу, у виробничих запасах, у грошовій і матеріальній формі, наскільки оптимальне їх співвідношення, залежать кінцеві результати господарської діяльності підприємств.

Результативність господарської діяльності підприємств значною мірою визначається наявністю та якістю виробничих ресурсів. З даних таблиці 2 видно значні відмінності показників ресурсного забезпечення в групах підприємств за наявністю оборотних засобів на 100 грн. основних засобів.

Так, за рівнем забезпеченості основними й оборотними засобами з розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь прибутковими і рентабельними є групи підприємств, де на 100 грн. основних засобів припадає оборотних більше 125 гривень. Отже, найбільш високих економічних результатів досягли ті господарства, де на 1 грн. основних засобів припадає якомога більше оборотних, тобто, чим більше співвідношення між оборотними і основними засобами, тим вища ліквідність підприємства, і тим нижче ризик неплатоспроможності. Але необмежене збільшення оборотних засобів може означати їхнє нагромадження під дією наявності неліквідів, що може призвести до втрати якості сировини, відволікання коштів з обороту, і до замороження засобів у понаднормативних виробничих запасах.

Таблиця 2

Залежність ефективності виробництва сільськогосподарських підприємств південно-східної зони Харківської області за співвідношенням основних і оборотних засобів, 2012р.*

Показник	Групи підприємств за наявністю оборотних засобів на 100 грн. основних засобів, грн.					У середньому
	До 45,0	45,1-85,0	85,1-125,0	125,1-175,0	Понад 175,0	
Кількість підприємств	12	14	10	9	27	72**
Припадає оборотних засобів на 100 грн. основних, грн.	19,05	77,34	109,69	164,54	255,88	156,63
Припадає на 100 га с.-г. угідь, тис. грн.: - основних засобів	387,62	138,81	98,21	87,56	8,71	144,18
- оборотних засобів	168,53	109,62	103,80	91,97	49,56	104,70
Припадає чистого прибутку (збитку) на 100 га с.-г. угідь, тис. грн.	-38,13	-27,08	1,14	17,57	21,88	-4,92
Рівень рентабельності (збитковості),%	-3,66	-2,95	0,22	6,07	12,45	2,43
Норма прибутку (збитку),%	-0,34	-0,34	0,04	0,33	0,43	0,02

*Джерело: власні розрахунки за даними статистичної звітності (ф.2 Баланс, ф.1 Звіт про фінансові результати), на кінець року

**зальна кількість

Аналізуючи наявність основних засобів в розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь бачимо, що нині технічний стан основних засобів знижується, відбувається зменшення суми вартості основних засобів за рахунок зменшення кількості машин, техніки, споруд, приміщень та інших основних засобів, зміна їх вартості та переоцінка. В результаті цього знижується ефективність основних засобів. Аналізуючи зворотний зв'язок між наявністю оборотних засобів в розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь і показниками ефективності виробництва, слід відмітити, що у сільськогосподарських підприємств виникають надлишки оборотних засобів, і як результат - вони не ефективно використовуються.

Отже, нормальна діяльність сільськогосподарських підприємств може здійснюватися лише при повному і своєчасному забезпеченні і основними і оборотними засобами. Визначення оптимальних співвідношень між основними і оборотними засобами передбачає застосування нормування оборотних засобів у сільськогосподарських підприємствах.

Висновки. Проблема покращення використання оборотних засобів полягає в тому, щоб скоротити строки їх обертання шляхом удосконалення організації сільськогосподарського виробництва, правильного формування оборотних засобів, ліквідації непотрібних запасів товарно-матеріальних цінностей, витрат виробництва і приведення їх у відповідність із встановленим нормативом. Швидкість обороту засобів не тільки характеризує ефективність їх використання, але і багато в чому визначає фінансовий стан підприємств.

Список використаних джерел

1. Стецюк П.А. Стратегія і тактика управління фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств: [монографія] / П.А.Стецюк– К.: ННЦ ІАЕ, 2009. – 370с.
2. Гудзь О.Є. Фінансові ресурси сільськогосподарських підприємств: [монографія] / О.Є. Гудзь – К.: ННЦ ІАЕ, 2007. – 578с.
3. Дем'яненко М.Я. Фінансові проблеми формування і розвитку аграрного ринку (доповідь) / М.Я. Дем'яненко // Економіка АПК. – 2007, №5.- С. 4 -13.
4. Онисько С.М. Формування оборотних засобів і джерел їх фінансування сільськогосподарськими підприємствами / С.М Онисько, О.В. Рубай // Економіка АПК. – 2012.- №9.- С. 33 -36.

Summary. *The analysis of the efficiency of agricultural enterprises current assets. The problem of efficiency in the use of working capital. The analysis of the efficiency of working capital from its supply of agricultural enterprises.*

Key words: *working capital, efficiency of use, security, farms, production.*

УДК 330.3:504

Печенюк А.В., к.е.н., доцент

Пастух Ю.А., к.е.н., доцент

Подільський державний аграрно-технічний університет

ПЕРЕДУМОВИ ЕФЕКТИВНОЇ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Обґрунтовано необхідність екологізації виробництва в Україні; проаналізовано основні суперечності економічного та екологічного розвитку; виділено основні групи організаційно-економічних механізмів екологізації виробництва; розкрито передумови для побудови ефективної екологічної політики України.